

Tudomány
PANNON-PALATINUS

A rajz a személyiségvizsgálatban
Dr. Vincze-Tiszay Gabriella, Dr. Vincze János

Az ember egyik ősi kifejező eszköze a rajzolás. Jól ismertek az ősember sziklarajzai, amelyek jóval megelőzték a betűket és a számokat. Mind a mai napig, a rajzolás egy fontos kifejezési eszköze az embernek, sőt a művészetek óriási tökélyre fejlesztették. Ezenkívül ki kell hangsúlyozni, hogy a rajz a gondolkodás egyik univerzális kifejezési eszköze, melynek nem szabnak korlátot a nyelvi ismeretek. A pszichológia a múlt században figyelt fel a rajzok jelentőségére. Amikor a rajzban a mélylélektani iskolák a kivetítés, a projekció lélektani folyamatát felismerték és kidolgozták, a rajzos kifejezőmód megértése és jelentősége újabb hatalmas lendületet kapott és további dimenziókat nyert. Ma már a különböző rajzteszteket számos változatban, de állandó jelleggel használják a pszichológiában – a személyiség kutatásban. Hasonlóan a klinikumban részben, mint diagnosztikus eszköz, részben pedig, mint terápiás segédeszköz nyer alkalmazást a rajzoltatás.

A „Fa-rajz”-teszt

A fateszt vizsgálat módszere K. Koch nevéhez fűződik. Ezen eljárás egyik első alkalmazói között tartják számon Ábel Károlyt. A fa egy élő szervezet, mely mindig együtt volt az emberrel és ezért egy nagyszerű projekciós felület. A fa méreteivel is impozáns, de az ember számára belátható nagyságú a térben; legtöbb fa növekedése is szembetűnő az ember számára az időben; függőlegesen áll mint az ember; gyümölcsöt terem, melynek komoly jelentősége van a mese- és mondavilágban; a fának szembeszökő struktúrája van. Mindezek alapján érthető, hogy a fa szimbolikája óriási lehetőségeket rejt magában és ezért alkalmazzák olyan nagy gyakorisággal a pszichológusok a „fa-rajz”-tesztet.

A teszt elkészítésének több fázisát különböztetjük meg:

- Az instrukció megadása a rajz elvégzésére.
- A rajzolás, mint non-verbális tevékenységi folyamat.
- A rajz elkészítése után megbeszéljük a rajzelemeit és az azok által felidézett élményeket.
- A rajz értékelése az előre megadott szempontrendszer alapján.
- Az értékelésből nyert adatok viszonyítása más tesztekhez.

Rajzolásos metamorfózis teszt

Minden mitológia tele van metamorfózis történetekkel az istenek átalakulnak, vagy más lényeket átalakítanak emberré, madárrá, fává, virággá stb. Az átalakulások felemelkedést vagy lesüllyedést hozhatnak. A metamorfózis az azonosulás szimbóluma az individualizáció útján. A metamorfózisok lehetőségét a lét alapvető egységének hite adja. Úgy tűnik, a formaváltozások nem érintik a mély személyiséget, az átváltozások alanyai megtarthatják jellemző tulajdonságaikat és pszichéjüket.

E rendkívül széles kört, lényegesen szűkítettük az általunk alkalmazott tesztvizsgálat esetén. Non-verbális eszközként a rajzoltatást használtuk, és pedig a v.sz.-nek el kellett készítenie a saját szűk családját alkotó személyek rajzát (ezt F. Minoska és Á. Parott vezették be) és utána kértünk ugyanezen személyekről egy metamorfózisos rajzot. A következőt mondtuk: „Képzeld el, hogy van egy varázsló, mint a mesékben, aki bármely személyt vagy tárgyat át tud alakítani, és most alkalmat ad arra, hogy néhány témában megfogalmazhassa vágyait.”

Magyarázatként azt szoktuk hozzáfűzni, hogy ez a varázsló tulajdonképpen benne lakik az emberben, szimbolikus értelemben természetesen igaz; ami azt is jelenti, részben rajtunk is múlik, mi mindent tudunk vágyainkból megvalósítani. A pozitív rész tartalmazza mindazt, amire vágyunk, amire törekszünk, amit szeretnénk megkapni, vagy megvalósítani, a negatív pedig mindazt, amitől félünk, amitől tartunk, amit hibának érzünk és szeretnénk leküzdeni, vagy amit elszenvedünk és szeretnénk elhárítani, de még nem teljesen sikerült.

A metamorfózisok tesztje sokféle szimbolikus azonosítás révén nyújt felvilágosítást a vizsgált személyről. A teszt használatához elmélyült ismeret és tudás elengedhetetlen, ezért csakis más tesztekkel együtt ajánlott alkalmazni a tévedések, a pontatlanságok elkerülése végett. A metamorfózisos teszt a projektív tesztek körébe tartozik, produkciófelülete a személyiség struktúrája és értékvonásai.

Alkalmazott módszer

Alany: egy vizsgálati személy

Életkor: 22 éves, egyetemi hallgató (nőnemű)

Módszer: rajzoltatás

Eszköz I.: Fa-teszt. A vizsgálatához egy A/4-es géppapírt adunk, a rajzolást közepesen puha, nem túl hegyes, de jól kihegyezett ceruzával végeztetjük. Radírt nem adunk, ha a ceruza hegye kitörik, akkor új ceruzát kap a vizsgált személy.

Instrukció I.: „Rajzoljon erre a papírlapra egy fát, akármilyet, csak ne fenyőfát rajzoljon.”

Megjegyzés: Az instrukciót ha szükséges többször megismételjük. Minden kérdésre, ami arra vonatkozik, hogy ilyen vagy amolyan fát lehet-e rajzolni, azt a választ adjuk, hogy „Természetesen lehet”, vagy „Olyan fát rajzol, amelyet akar, ami jólesik, ahogy tetszik stb.”

Instrukció II.: Amikor a fa elkészült, akkor adunk még egy A/4-es lapot a vizsgálati személynek a következő szöveggel: „Erre a lapra is rajzoljon egy másik fát, egy más milyet, csak ne fenyőfát.”

Eszköz II.: Család-rajz. A vizsgálatához egy A/4-es papírlapot és egy jól kihegyezett puha ceruzát adunk.

Instrukció III.: „Legyen szíves rajzolja le a szűk családi kört, úgy ahogy tudja, nem baj az ha az emberi alakok nem hasonlítanak; az emberek általában nem tudnak nagyon jól rajzolni. Figyelembe véve, hogy a én személy szerint nem ismerem családjának tagjait, arra kérem, hogy írja oda a nevüket.”

Eszköz III.: A család metamorfózisos rajza. A vizsgálatához egy A/4-es papírlapot és egy jól kihegyezett ceruzát adunk.

Instrukció IV.: „Képzeld el, hogy van egy varázsló, mint a mesékben, aki most a család tagjait tárgyakká varázsolja, de szabad választást ad Magának abban, hogy mivé. Azon

tárgyakat kell lerajzolni a papírra, amellyé varázsolta a család tagjait és minden tárgy mellé odairja a tárgy plusz a családtag nevét.”

Megbeszélés

A Fa-teszt kiértékelésénél a Mérei F. És Szakács F. által szerkesztett „Pszichodiagnosztikai vademecum” II. Személyiségtesztek 2. részében található Süle Ferenc által megadott jelölés kódot (93–99. o.) használtuk.

Fa-1

Fa-2

Általános rész

1. Tartás:	1. álló	u.a.	
2. Nagyság:	4. nagy		6. nem fér ki
3. Formanívó:	2. átlagos		u.a.
4. Vulgaritás:	1. szokásos		u.a.
5. Kidolgozás:	2. átlagos		u.a.
6. Rendezettség:	2. rendezett		u.a.
7. Vonalvezetés	4. szaggatott		u.a.
8. Nyomásérosség	4. fluktuáló		u.a.
9. Vertikális arányok	1. arányos		u.a.

Részletes rész

10.Felső centrum helye	5	5	
11.Alsó centrum helye	8	8	
12.Fel.c.kidolgozottsága	2. jól kidolg.		u.a.
13.Alsó c. kidolgozottsága	1..van strukt.		u.a.
14.Fel.c.funkció	1. stabil		u.a.
15.Alsó c. funkció	1. erős		u.a.
16.Korona-alak	1. erdei fa		u.a.
17.Korona arányok	2. átlagos		u.a.
18.Korona súlypontja	3. jobboldalon		u.a.
19.Lombozat kontúrja	2. áglobok		0.lomb nincs
20.Lombozat belső szerk.	8. kontúr+ágak		9.ágak
21.Ágazat-forma	7. vonalágak		u.a.
22.Ág-elrendeződés	1. gyümölcsfa jellegű		
23.Törzs-dőlés	1. egyenes		u.a.
24.Törzskontúr	4. alul széles.		2.párhuzamos
25.Törzs-satírozás	0. nincs		u.a.
26.Törzs alsó része	5. széles		2.párhuzamos
27.Törzs-korona viszony	1. T folyt.az ágazatban		
28.Gyökérzet	0. nincs		u.a.
29.Gyökérzet összefüggése	0. nincs		u.a.
30.Talajvonal nagysága	0. nincs		u.a.
31.Talajvonal alakja	0. nincs		u.a.
32.Talajvonal-törzs vzs.	0. nincs		u.a.
33.Csonkítás	0. nincs		u.a.
34.Járulékos elemek	0. nincs		u.a.
35.Különleges jegyek	0. nincs		u.a.

- 36.Rajzolás idő 3. 1–5 percig u.a.
37.A két fa összehasonlítása a) egyforma
38.Egyéb jellegzetességek nincs

A legszembeötlőbb észrevétel, hogy a két rajz, az elmondott instrukciók ellenére is, tökéletesen egyforma, mert a felsorolt 38 kód közül, 34 kódban megegyeznek értékelések és csak 4 kódban van eltérés.

A v.sz. stabil (a rajz kitölti a rendelkezésre álló teret), a szellemiség dominál az anyagiasság és az érzelem fölött (a korona a rajznak 75%-át teszi ki). A fa-teszt megalkotója Koch számos jellegzetességre utal. Ezek közül véleményünk szerint a két rajz legjellemzőbb karakterei a következők: áttekinthető, világos, vidám, harmonikus, szárnyaló (Fa–2), lendületes, erőteljes, szilárd. A jelenből való kiindulás és a jövő felé való erőteljes orientáció jellemzi (a fa elhelyezkedése a térben).

Az érzelmközelítés apai (férfi) irányultságot mutat, mindazok dacára, hogy hölgyről van szó, de ez érthető is 22. éves korban. Nincs szülői dominancia, a romantika kis mértékű, az érzelmi élet visszafogott és erőteljes, határozott a szellemi élet és a gyakorlati gondolkodásmód. A szellemi élet dominanciája egyértelműen elfogadható egy egyetemi hallgatónál, aki minden órájával és vizsgájával a saját jövőbeni, társadalmi beilleszkedéséért dolgozik. Az ösztönök nem dominálnak és a szexnek másodrangú szerep jut, sőt ezen túlmenően, az ösztönös és szexuális szféra tudatos szándékolt háttérbeszoritásáról is beszélhetünk. Az illető sérülékeny a tudattalan ösztönkésztetések és a szexualitás irányából.

A v.sz.-t a fiatalos attitűd, a magas racionalitás és gazdasági szempontokból a takarékoság (mindkét rajz absztrakt) jellemzi. Az agresszivitás nem életformája. A v.sz. társaság-kedvelő ember, sokat szeret nevetni, érdeklődéssel és bizalommal fordul mások felé, élénk kapcsolatban áll környezetével, de ugyanakkor ki is van szolgáltatva annak.

Sajnos nem rendelkezik saját specifikus környezettel (a gyökérzet teljes hiánya erre utal). E megállapításunkra szóban is rákérdeztünk. Kiderült, hogy az értékelés megfelel a valóságnak. Három éve negyedévenként egyszer találkozik a családjával és ezen idő alatt, minden vakációjában különböző emberekkel más-más programja volt. Tehát a rajz helyesen tükrözi a v.sz. pillanatnyi gyökértelenségét.

A család-rajz kiértékelése

Megállapítható, hogy a családnak legalább fele bizonyos specifikus testi-alkati jegyekkel rendelkezik (csak a fejeket rajzolta le, a test többi része jelentéktelen – ez kövér, törpe, testi fogyatékos embertípusnál fordul általában elő; a v.sz. testsúlya 22 éves hölgy esetében 85 kg!). A családban az apa központi szerepet kap a három nő társaságában, két személy ugyanolyan távolságban (az anya és leánya) áll tőle. A v.sz.-hez rendkívül közel áll egy rokon hölgy is.

A család egy kis lakásban kb. 2 szoba összkomfortban lakik (tér nagyon kis százalékban van kihasználva – ebből következik az élettér szűk mivolta; de a rajzok elhelyezése szisztematikus ez viszont a komfortra utal). A rokon hölgy nem náluk lakik, de nagyon közel hozzájuk és ezért kapcsolatuk mindennapos (ugyanakkora négyzetben található, mint a család bármelyik tagja). Nagy valószínűséggel rendkívül bensőséges kapcsolat fűzi ehhez a rokonhoz a v.sz.-t (közelebb rajzolta magához, mint a tulajdon anyját).

A v.sz.-t introverzió (a rajzot a teljes balra tolódás jellemzi), érvényesülési törekvés (határozott vonalszerkesztés), jó alkal-mazkodókészség és a kíváncsiság jellemzi. A v.sz.-nek szexuális konfliktusai vannak, gyakorlatilag a szexuális éretlenség az uralkodó, de ugyanakkor a szexuális fantázia világában él és e kérdéseit a rokon hölgygel tárgyalja meg. A család minden tagja elzárkózik egymástól és saját életét éli.

A család metamorfózisos rajza

Az első lényeges észrevétel, hogy a négy átváltoztatott személy teljesen más elrendezésben található, mint a család-rajz esetén. A család-rajz a múltbeli helyzetet, míg a metamorfózisos rajz a jelenbeli helyzetet ábrázolja.

Mindazok dacára, hogy teljesen más az elrendezés, de meglepő módon az apa most is ugyanolyan távol található az anyától és leányától, míg a legtávolabb a rokon hölgy van tőle. A v.sz. teljesen elkülönül a család másik három tagjától, egy másik sorba rajzolta önmagát. Tehát a jelenben a v.sz. gyakorlatilag kiszakadt a családból. Minden tárgy – elvarázsolt személy teljesen elkülönült életet él (a rajzok nagy távolságban találhatók egymástól).

Az apát tárgyként újság jellemzi, aki önző, egoista, csak a saját gondolatvilága érdekli, onnan ontja a bel- és kül-információkat a család tagjaira. Érzelmileg szegényes életet él, nem vesz részt a család tevékenységi formáiban.

Az anyát két tárgy is metamorfozálja: pénzügyi főnöke a családnak, gondját viseli mindenkinek, de elsősorban férjének jár kedvében, bevásárol, főz, de a nagyobb holmik megvásárlását is ő végzi (kosár, tele, különböző tárgyakkal); a családfő szerepet ő tölti be, minden házi munkát egyedül végez, határozott, érzelmileg szegényes életet él, de az ő akarata érvényesül a családban (seprű, egyenes, részletes kidolgozással).

A rokon hölgy anyyalka képébe változott át. Vagyis nem lakik a családdal, de mindennaposak a látogatásai, mindenről tud (őrző angyal), a család minden tagjával szót tud érteni, csökkent a családi feszültséget, békésebbé teszi a családi légkört, de bigámiáról szó sincs.

A v.sz. stabilnak, erősnek és határozottnak érzi magát új környezetében (önálló szikla), erőteljesen törekszik célja megvalósításának irányába (a virág még nincs a hegycsúcson), csak önmagára van utalva, kiszakadt a környezetéből (részletes sziklarajz), nem szereti az agressziót és egy férfi társra vár (a sziklán egy magányos virág). A v.sz. tudatában ott él, hogy létezik a távolban egy háromtagú család (a felső részbe vannak rajzolva), amelyhez ő bármikor visszatérhet (saját személye van az alsó részbe rajzolva), mert nem rossz a kapcsolatuk, különösen az apával.

Következtetés

A v.sz.-nek a kapcsolata a szüleivel a tisztas távolságban való „szeretet adás”, tisztelnie kell őket, mert a szülei, de érzelmi ridegség van a szülők és ő között. Az apához mindig és most is közelebb áll. Sem a múltban, sem a jelenben nem zárkózott el teljesen a szüleitől, valami esélyre számít és arra pozitívan reagálna. Egyetlen személy akihez érzelmileg kötődik a rokon hölgy.

A v.sz. külszínre éntágító, de nem merev, barátságosabb, kezdeményező készségű látszatra, mint valójában. Szorongásosabb és keményebb önmagával mint mutatja. Erőteljesen törekszik, hogy szellemileg fejlessze magát, de érzelmi- ösztön- és szexuális életét tudatosan visszafogja és ez belső feszültséget eredményez. A társas kapcsolatban a környezettel ágas-bogas a viszonya, de nyílt, kompromisszumra képes, enged és elvár. Az interperszonális kapcsolatban a távolságot megtartja, a „fék” jól működik nála és ezt nem adja fel. Egy férfi nemű társra vár.

Irodalomjegyzék:

1. Hárdi, I.: A dinamikus rajzvizsgálat. Med. K. Bp., 1983.
2. Mérei, F., Szakács, F.: Pszichodiagnosztikai vademecum II. Személyiségtesztek. 1. 2. 3. rész. Tankönyvk., Bp., 1988.

3. Vincze,J.: A kéz fimon biofizikáka. NDP. K., Bp., 2007.
4. Vincze, J.: Biofizika 31. kötet, NDP K., Budapest, 2008.
5. Vincze-Tiszay,G.: A rajzolás, (in Biofizika 22.) NDP. K., Bp. 2007.